

Het Bondagschool-Genuefeest

IN

1880.

NAAR HET ENGELSCHE

DOOR

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA.

UITGEGEVEN

DOOR DE

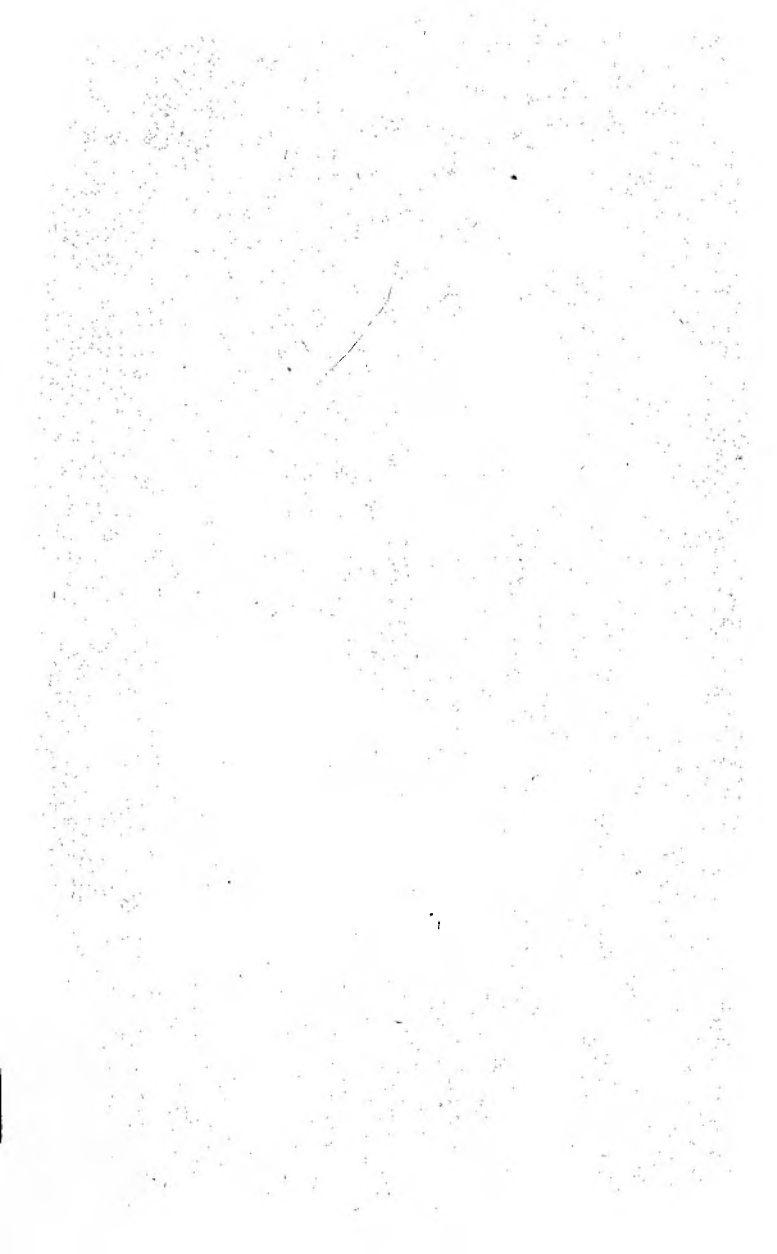
NEDERLANDSCHE ZONDAGSCHOOL-VEREENIGING.

AMSTERDAM,
HÖVEKER & ZOON.

Prijs f 0.20.

HET ZONDAGSCHOOL-EEUWFEEST

in 1880.

H E T
ZONDAGSCHOOL-EEUWFEEST

IN
1 8 8 0.

NAAR HET ENGELSCHE
DOOR
G. S. ADAMA VAN SCHELTEMA.

Uitgegeven door de Nederlandsche Zondagschool-Vereeniging.

AMSTERDAM,
HÖVEKER & ZOON..

Stoomdrukkerij van Roeloffzen & Hübner, Amsterdam.

Het Zondagschool-eeuwfeest.

Overgedrukt uit De Christelijke Familiekring.

Het Zondagschool-eeuwfeest! Maar is dat wel een Nederlandsch feest? Behoort die gedachtenisviering niet alleer en geheel in Engeland tehuis?

Reeds kunnen wij van alles zeggen, wat in den naam en de kracht van den Heer Jezus geschiedt, dat het de geheele menschheid geldt. Onze Koning is de Heer en Meester van allen, die in Hem gelooven; en wien Hij nu verwaardigt iets voor zijn koninkrijk tot stand te brengen, die dient daarmede niet alleen zijn vaderland, maar allen, die naar den naam van Gods Zoon zich noemen. In nadruk mag dit van de Zondagschool gezegd worden, als die niet enkel eene van den

Heer der gemeente voor allen bestemden weldaad is, maar eene, welke Hij, die alle macht heeft ontvangen in hemel en op aarde, door zijne groote genade in de laatst verloopende honderd jaren zich van plaats tot plaats, tot aan de einden der aarde heeft doen uitbreiden. Waar nu door de geheele wereld Jezus als de Kindervriend geëerd wordt, daar heeft Hij ook door zijnen Heiligen Geest de harten bewogen, om Hem door het stichten van zondagscholen te verheerlijken. Door deze zeldzaam spoedige en algemeene uitbreiding der zondagschool zal het Zondagschool-eeuwfeest wel in de eerste plaats te Londen worden gevierd, maar tevens worden medegevierd overal, waar het vóór honderd jaren aan den grond betrouwde mostaardzaadje een zaadkorrel afwerpen en nevens de moederplant een plantje wekken kon, dat een sierraad is van Koning Jezus' bloemengaard.

Ook het eerst ontstaan der tegenwoordige zondagschool mag met recht bij het aan den grond betrouwen van een most-

aardzaadje worden vergeleken. Geen vereeniging van ernstig gezinde mannen kwam als eene vergadering bijeen om een grootsch plan te beramen en eene vereeniging te stichten, die van meet af bedoelde een wereldhervorming in het leven te roepen. De eenvoudige boekverkooper Robert Raikes, die in Juli 1780 de eerste zondagschool opende, heeft er toen in de verste verte niet aan gedacht of kunnen denken, dat honderd jaren later zijn naam en werk even bekend zouden zijn in China, Japan, het verre Westen van Amerika, en waar niet, als in het stadje zijner woning. Waar de Heer zegent en wasdom geeft, daar hebben wij immer uit te roepen: „Het is een wonder in onze oogen; wij zien het, maar doorgronden 't niet.” Voorbijzien of vergeten mogen wij de vrome vrienden niet, door welke het den Heer behaagde te planten en nat te maken; maar als gebeurtenissen in het Godsrijk ons doen feestvieren, geldt ons dank- en vreugdebetoon toch meest den goeden Gever, van wien alle goede gaven en volmaakte giften zijn. Omdat het Zon-

dagschool-eeuwfeest niet een ijdel verheerlijken en wierookzwaaien is, dat Robert Raikes bedoelt, maar een dank- en jubelstond voor de genade door den Heer in

de zondagschool aan zijne gemeente betoond, is dit eeuwfeest in waarheid een feest voor alle Christelijke landen.

Heeft nu het feest zulk een algemeen karakter, het kan dan ook niet ongepast zijn in een woord te dezer gelegenheid een boekje te volgen, waarvan het schrijven door het Hoofdbestuur der Zondagschoolvereeniging aan een zijner oudste leden werd opgedragen. De schrijver noemt zich **de oude Simeon**, niet alleen omdat hij een oud man, maar ook omdat hij een oud zondagscholer is, die vóór 50 jaren het eerste jubelfeest als zondagschoolknaap medevierde.

Oude menschen hebben allicht een overdreven lof voor een vroeger tijd, voor de dagen hunner jeugd, toen alles zooveel beter was. Wie bij klimmende jaren een kindervriend blijft, en dat bleef onze oude Simeon, gaat echter zeker minder dan anderen aan dat euvel mank. Dit toont ons ook zijn boekje, en nog iets, dat ik u zoo in 't geheim zal mededeelen. Die oude Simeon is niet enkel een vriend van de kinderen, die Englands zondagscholen bezoeken, maar hij heeft het als zijn bijzondere taak verkozen, om in persoonlijk

betrekking te staan met de Zondagschool-vereeningen, die over geheel de wereld gevonden worden. Met die allen staat hij in briefwisseling, en als op eene of andere wijze het belang van eene van deze kan worden bevorderd, dan kunnen zij altijd staat maken op den ouden Simeon, als op een kindervriend, wiens hart ruim genoeg is, om er allen plaats te geven, terwijl het op zijn ouden dag met jeugdige krachten tot voor de verst afwezenden blijft kloppen.

Van zulk een vriend wilt gij het wel hooren, dat hij niet vergeten heeft, hoe hij in zijn zondagspakje van vóór vijftig jaar mee feest vierde en in zijne school onthaald werd. Maar gewichtiger ook voor u is zijn vergelijken van de hulpmiddelen van toen en heden. Vóór vijftig jaar was nog het denkbeeld heerschende, dat wat goed was minder dan iets anders juist schoon behoefde te zijn. Men deed niet naar Salomo's wijze les, door de „gouden appelen” van godsdienstig onderwijs op de „zilveren schalen” eener nette uitvoering aan te bieden. Een slechte letter,

onoogelijk papier, en daarbij plaatjes, zoo leelijk, dat er ons de haren bij te berge rijzen, werden voor te verspreiden geschriften, overal, werden in Engeland ook als zondagschool-behoeften goed genoeg gerekend. En hoe is het nu? De oude Simeon heeft in spijt van hunne onoogelijkheid om den goeden inhoud zijn geschenken van vóór vijftig jaar trouw bewaard; maar wat nu wordt uitgegeven en weggeschonken verschilt, althans naar het uitwendige, bij het oude als de dag bij den nacht. Daartoe heeft vooral de Zondagschool het hare bijgedragen. Kindervrienden zijn ook menschevrienden, en de mannen, die er de eer van hebben, dat het als een godsdienstig beginsel werd aangenomen: „alles wat voor kinderen en voor het volk verschijnt, moet ook door zijn schoonen, uitwendigen vorm het goede aanbevelen en tot Koning Jezus trekken,“ waren allen Zondagschoolonderwijzers.

Vóór alles komt bij onze beschouwing in aanmerking; waarom de Heer juist dezen Robert Raikes tot het stichten der Zon-

dagschool heeft uitverkoren, en hoe Gods wijze liefde hem tot dit groote werk heeft voorbereid.

Hoe het vóór ruim honderd jaren in de gevangenissen gesteld was, is een toestand, waarvan wij ons nu kwalijk meer een denkbeeld kunnen vormen. De verwaarloozing en ellende, waaraan schuldigen en onschuldigen waren prijsgegeven, werden oorzaak van zulke walgelijke en besmettelijke ziekten, dat nauwelijks iemand der daartoe geroepenen onderzoek naar den toestand dier verblijven durfde doen. Bekend is het, dat toen de beroemde John Howard de gevangenissen van zijn vaderland onderzocht, om door dat onderzoek eene hervorming uit te lokken, hij te paard reizen moest om niet anderen door den stank, die zijn lichaam aankleefde, hinderlijk te zijn; en toen op zijne reizen op Europa's vasteland, keizer Jozef van Oostenrijk hem als lofspraak op zijn bestuur de opmerking maakte, dat er in Oostenrijk niet zoovele misdadigers werden opgehangen als in Engeland, was

Howards antwoord: „Als uwe Majesteit zelf eens de gevangenen in zijn rijk wilde onderzoeken, zou hij het zeker tienmaal verkieselijker vinden om opgehangen te worden, dan opgesloten in zulke holen te leven.“ Er behoorde dus in die dagen moed en nog meer liefde toe, om tot kerkerstraf veroordeelden te bezoeken. Welnu, dien moed, die liefde had Gloucesters boekverkooper twintig jaren aan een met onverminderde trouw betoond, eer zijn groote Meester aan dezen zijn liefdearbeid, in het stichten der Zondagschool als het ware eene kroon gaf.

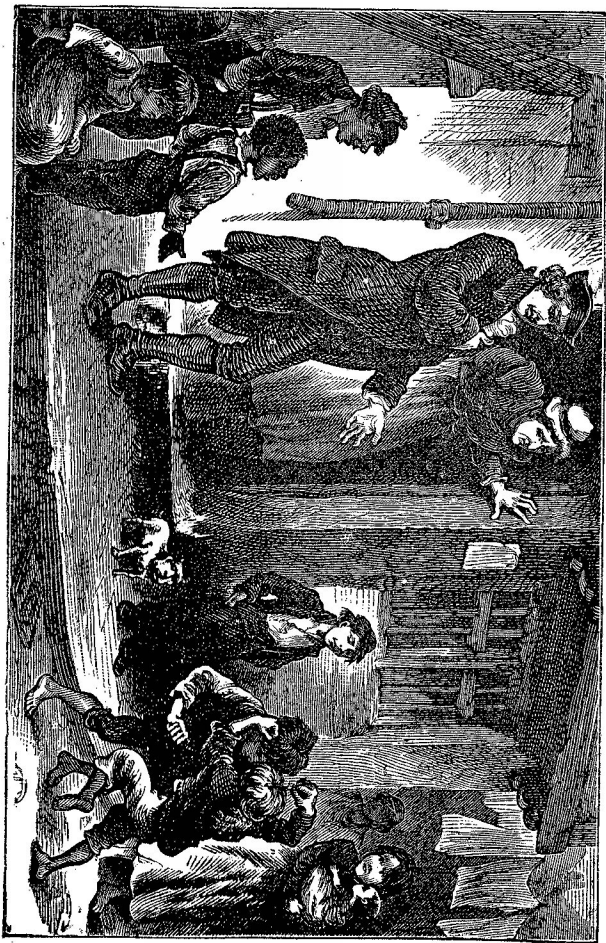
Groot was de lichtvaardigheid, waarmede men in die dagen de gevangenen vulde. Raikes spreekt van tijden, dat al de boeien in gebruik waren en smeden handen vol werk hadden om telkens nieuwe ketenen en boeien te vervaardigen. Bij ladingen van soms duizend veroordeelden zond men misdadigers naar de Botaniebaai, bij een lichtvaardig vonnissen als onbewust van de schuld, die samenleving en gemeente mededroegen aan de treurige toestanden,

waaruit een de christen-maatschappij zoo diep onteerende oogst van misdadigheid voortkwam. Voor die schuld opende de Heer het oog van zijnen dienaar. Had Raikes op vier-en-twintigjarigen leeftijd, in het tijdperk, waarin allen om hem heen naar eer en genot streefden, in ootmoed en stilte gezocht zijn Zaligmaker onder de ongelukkigen in den kerker te dienen, hij kwam dáar tot inzien, dat voorkomen beter is dan genezen, en dat zooveel, dat de liefde had kunnen voorkomen, later zelfs voor haar onheilbaar is. Onder zulke indrukken sloeg hij van den kerker zijn oog op de kinderen. Hoe langer hoe meer bleek hem het onvoldoende der bestaande scholen, en hoe de overgrootte menigte van deze kinderen des volks zonder onderwijs en opvoeding door eene verdierlijkte jeugd tot een misdadigersleven opgroeide.

Voor al op den zondag werd het gebrek aan onderwijs en opvoeding openbaar. De oudere jongens en meisjes, alsdan zonder arbeid, gingen de jongeren in dobbelen, vloeken en al wat gemeen is voor. Het bijgaand plaatje geeft ons eene schets van

eene van Gloucesters achterstraten. Hoe gaarne voegden wij er bij, dat wij ons van zulke tooneelen in een christenland geen denkbeeld kunnen maken. Maar als wij het deden, zouden wij eene onwaarheid spreken, want waar bijna zijn ze niet nog te zien; omdat, hoevelen het Zondagschoolonderwijs ook liefhebben, zij toch betrekkelijk zeer weinigen zijn in vergelijking van hen, die den geest van Raikes geheel missen, en daardoor niets weten van het medelijden van onzen Heer Jezus, dat Hem ontroerde, als Hij de schare zag gelijk aan eene kudde, die geen herder heeft. Wie het voortreffelijk boekje van den heer Heijnes: „Fabriek en achterhuurt“ gelezen heeft, ziet daar tafereelen uit het leven in Nederlands hoofdstad geteekend, zoo zwart, dat ze wel voor honderd jaren niet zwarter te schetsen waren.

Wat biddend gezocht wordt, wordt ook dankend gevonden. Na verschillende ontmoetingen met kinderen op de straat kwam in Juli 1780 het door Robert Raikes be- raamde plan tot rijpheid en uitvoering,

en werd in de woning van zekere juffrouw King, die eene eenvoudige kinderschool hield, in de St. Catharina-straat te Gloucester de eerste zondagschool geopend. De afbeelding van die straat en dat huis geven

hiervan een voorstelling. Kort daarop werden nog drie scholen opengesteld, waar het lezen des Bijbels werd onderwezen, de kerkelijke catechismus werd overhoord, en den kinderen door den heer Raikes en door twee met hem bevriende predikanten een goed woord werd toegesproken.

Hiermede had het tot zoo grooten wasdom bestemde werk zijn aanvang. In de gevangenis tot moeielijk evangelisatiewerk geoeffend, zette Raikes zijn pogen met

kracht door. Ongeloofelijk was het, hoe hij, alweder door zijne ervaring onder gevangenen, de verwilderde straatjeugd aan zich wist te verbinden. Welhaast bezochten groote scharen van hen onder zijn geleide de vroegpreek, en op de openbare straat was de verandering in het oog vallend. Gelijk anderen vóór Raikes wel op zondag zich de kinderen hadden aange trokken en hun onderricht gegeven, zou misschien ook zijn ondernomen arbeid tot zijn persoon en woonplaats zijn bepaald gebleven, had hij niet in een door hem uitgegeven en algemeen gelezen blad „Het Gloucester Journaal“ de gelegenheid gehad en met geestdrift gebruikt, om zijn ervaren en streven wereldkundig te maken. Het kwaad, waartegen hij streed, werd algemeen gevoeld, en het ging met de zondagschool als met het ei van Columbus. Toen Raikes het eenvoudig middel aanpreef, dat de liefde hem deed ontdekken, oordeelden niet weinigen, dat zij dat zelfde wel reeds voor lang hadden kunnen beproeven. Bij dit oordeel bleef

het dan ook niet. Niet alleen mannen als de beroemde Wesley volgden in Raikes' voetspoor, maar zelfs Englands koning en koningin, George II en zijne gemalin, noodigden Raikes op het koninklijk slot te Windsor. Daar mocht hij uren aaneen met het vrome echtpaar spreken, en eene zondagschool en arbeidschool te Windsor waren de vrucht van dat onderhoud. Geen zeven jaren waren verlopen, of Raikes kon in zijn blad mededeelen, dat het getal van Englands zondagscholieren reeds meer dan 250000 bedroeg.

Eén bezwaar stond lang eene grootere vlucht der zondagschool in den weg. Hoewel Raikes vrijwillig zichzelven voor de belangen van Gods koninkrijk tot een arbeider gesteld had, oordeelde hij met het oog op anderen, dat een arbeider zijn loon waardig is. Zoo betaalde hij aan zijne onderwijzers aan elk een twaalf-stuiversstuk voor het uur onderricht. Moest dit nog heden in Engeland geschieden, dan zou op iederen zondag een kapitaal van 180000 gulden voor onderwijs moeten

worden uitbetaald. Arbeiden de tegenwoordige 300000 onderwijzers en onderwijzeressen dan zonder belooning? Neen, maar hunne belooning is de liefde der kinderen, is het bewustzijn van goed te doen en de goedkeuring van hun Heer en Heiland. Die belooning leerden ook al spoedig de betaalde onderwijzers hooger stellen dan geld. De een voor, de ander na weigerde het stoffelijk voordeel, en van toen eerst breidde zich het onderwijzend personeel krachtig uit en namen daaraan meer en meer menschen uit alle standen deel. In Engeland en Amerika is het geen zeldzaamheid, dat de hoogst geplaatsten in de maatschappij niet alleen tijd weten te vinden om trouw in eene zondagschool voor te gaan, maar dat zij er niet minder een eere in stellen om van hunne jongelingsjaren af tot hun hoogen ouderdom daar altijd getrouw op hun post te zijn geweest.

Was de algemeene goedkeuring en navolging van zijn pogen voor Raikes eene verblijdende onderscheiding Gods, het was in den raad des Algoeden om zijn eenvoud-

digen dienaar nog in het oog vallender bewijzen van zegenend welgevallen te schenken en zoo der wereld te toonen, hoe zijne kracht in zwakheid wordt volbracht en Hij uit het kleine en onaanzienlijke het groote doet geboren worden. Gelijk uit het grasje de halm uitschiet en deze de aar vormt en de aar eene honderdvoudige vrucht doet rijpen, zoo ook ging het met Raikes' arbeid. De zondagschool vestigde de aandacht op schier ontelbare onvervulde behoeften van het gemeenteleven, en het ontdekken van die behoeften riep allerlei nieuwe scheppingen in leven. Op het belangrijkste drietal willen wij wijzen. De zondagscholen hadden, naarmate zij zich uitbreidden, een eigenaardige behoefte aan leerstof, lektuur en belooningen. Deze eisch deed zich met zulk een klem gevoelen, dat daaruit het Londensch Godsdienstig Traktaatgenootschap geboren werd, welks geschriften nu jaarlijks bij millioenen de inwendige zending in alle landen ten goede komen. Dit had plaats in het jaar 1799, geen twintig jaar na het openen der eerste zondag-

school en vóór het zich sluiten der achttiende eeuw. Maar niet alleen deze vereeniging lag als kiem in de zondagschoolplant. In het jaar 1802 bezocht de predikant Thomas Charles van Bala, een stad in het Prinsdom Wales, eene vergadering van het Hoofdbestuur van het Traktaatgenootschap, om door deszelfs tusschenkomst Bijbels in de volkstaal van dat Prinsdom voor de daar bloeiende zondagscholen te verkrijgen. Tevens echter bepleitte hij bij die gelegenheid, met het oog op de door de zondagscholen openbaar geworden behoefte aan Bijbels, zoo welsprekend de noodzakelijkheid, om eene afzonderlijke vereeniging voor Bijbelverspreiding op te richten, dat hij zijne geestdrift voor dit denkbeeld in het hart der broeders, die hem met belangstelling hoorden, mocht overstorten. Zijn zoo krachtig woord is de aanleiding geweest tot de stichting van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap, eene vereeniging, die nu den Bijbel in meer dan 200 talen en tongvallen drukt en over de gansche aarde

verspreidt. Door het ontstaan der zondagschool in leven geroepen, openden zich echter voor deze beide genootschappen terstond zooveel wijder kringen van werkzaamheid, dat op den 13 Juli 1803 in Londen eenige warme zondagschoolvrienden bijeenkwamen en het stichten eener Zondagschool-vereeniging tot opzettelijke vervulling van deze behoeften, en dat op de ruimste schaal, het gevolg van hunne samenspreking was.

Van den eersten arbeid en ontwikkeling dezer drie Vereenigingen mocht Raikes, die tot in het jaar 1811 in den zondagschoolarbeid werkzaam bleef, en na zeer kortstondige ziekte op den 5 April van dat jaar in den ouderdom van 75 jaren ontsliep, dus nog jaren getuige zijn. Welk een heerlijke levensavond voor den man, die op 24 jarigen leeftijd meer acht geslagen had op Jezus' woord: „Ik was in de gevangenis en gij zijt tot Mij gekomen,“ dan op de lokstemmen eener voor zingepot levende wereld. Hoe weinig kon hij vermoeden, toen hij voor het eerst den

voet zette in de verwaarloosde en door ieder geschuwde holen des ongeluks, dat in den door hem gedanen stap de kiem lag van de drie invloedrijkste vereenigingen op het gebied van Gods koninkrijk. Het woord, Joh. 3: 36: „Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien,“ zegt ons in zijne tegenstelling, dat gehoorzaamheid, zoo al niet het wesen, dan toch het waarmerk des geloofs is. Op gehoorzaamheid aan Gods Woord dringt de gansche Schrift, en de gehoorzaamheid des geloofs is zulk eene, die uitkomst en vrucht geheel laat in des Heeren hand. Waar een onderhoorige in plaats van te gehoorzamen, redekavelen wilde, was het steeds Lord Wellingtons woord: „Volg uwe marschorders!“ Zoo ook dacht en deed Raikes, en in den dienst van Koning Jezus doende naar diens woord, en daarnaar doende met al zijne macht, heeft de Heer zijn trouwen dienaar reeds op aarde verheerlijkt. De drie genootschappen, die de Heer der gemeente aan

Raikes' arbeid ten kroon gaf, zijn wel meer dan honderden standbeelden, die menschen oprichten, en duizenden feestliederen, die kinderen zingen kunnen. Jonge lieden, als de Heer u verwaardigt om belijdenis af te leggen van uw geloof, zegt en denkt dan niet: „Wat zou mijn met daden belijden van Jezus' naam in deze wereld beteekenen!“ Onzer aller, uw marschorde is: „Predikt het Evangelie aan alle creaturen.“ Hij, die u dat gebiedt, zal zelf u den weg openen, om op de voor u bestemde wijs en naar de mate uwer kracht dit bevel te gehoorzamen. Begint daarmede gelijk Raikes terstond, met bescheiden ootmoed, niet in eigen krachten staande naar hooge dingen; en te zijner tijd zal de Heer naar uwe trouw u in uw werk verhoogen. Bij vrede zult gij hier blijdschap kennen, en eenmaal Hem getrouw bevinden, die gezegd heeft: „Zijt getrouw tot den dood, en Ik zal u geven de kroon des levens.“

Kan het, na het lezen dezer regelen, nog iemand bevreemden, dat Engeland in

Robert Raikes den stichter der zondagschool eert, en het Eeuwfeest van dezen gemeente-arbeid aan de opening der zondagschool in Gloucesters Catharina-straat op den eersten zondag van Juli 1780 verbindt? Toch bedoelt de Zondagschool-vereëning, van wie de feestviering uitgaat, geen Raikes-feest, maar een Christus-feest. Niet hem, die plantte, niet hen, die nat maakten, maar eerst en boven alles Hem, die den wasdom gaf, den Heer der gemeente, geldt de feestvreugde. In een van Londens parken, het nieuwe, fraaie park, midden in de stad, dat door indijking aan de Theems werd ontwoekerd, en nu de dagelijksche speelplaats van honderden kinderen is, zal een bronzen standbeeld van dezen kindervriend verrijzen. Dat beeld, zooals het Raikes, met den Bijbel in de hand, leerende voorstelt, zal der jeugd hetzelfde zeggen, wat koningin Victoria tot een heidenschen afgezant bij het hem aanbieden van een Bijbel, sprak: „Dit Boek is het geheim van Englands grootheid.“ Feesten, met afgevaardigden

uit alle werelddoorden, te Londen en te Gloucester gevierd, zullen getuigenis afleggen, hoe hoog de kern van Englands bevolking zijn Bijbel, en een onderwijs en opvoeding naar den Bijbel stelt. Nog iets anders evenwel is hoofdgedachte bij het feest, namelijk een nationaal dankoffer, en dit ten behoeve der zondagscholen op Europa's vasteland, om deze voor het eerst of in ruimer mate te doen deelen in den zegen, waarvoor de God van alle genade op het naderend feest zal verheerlijkt worden.

Het hoofdbestuur van Englands Zondagschool-vereeniging heeft van de kinderen en vrienden der zondagschool gevraagd het tegen 1 Juli dezes jaars bijeen brengen van een fonds van minstens 300000 gulden, om daaruit krachtiger dan tot nu geschieden kon, de oprichting en den bloei van zondagscholen op het vasteland van Europa te bevorderen.

Ook met het oog op ons vaderland wordt dat fonds bijeengebracht! Nog geniet de Nederlandsche Zondagschool-veree-

niging van de Engelsche geldelijke ondersteuning voor haren arbeid. Tegenover die Zuster-vereeniging schaamt⁴ zij zich dat niet; maar wel vervult het ons met schaamte voor Nederlands gemeenten, dat wij in plaats van op Englands voorbeeld de zondagscholen in Rooms-katholieke landen te kunnen steunen, nog slechts onder zwaren schuldenlast gebukt en met vreemde hulp gebrekkig doen kunnen, wat als het rijkst beloonend deel van den gemeente-arbeid een geestdriftvollen steun van stofelijke en geestelijke krachten behoorde te vinden.

Niet een Raikesfeest, maar een Christusfeest, een feest van dank en tot heerlijkheid van den Heer der gemeente is het Eeuwfeest der zondagschool ook in ons midden. Dit bedenkende, zeggen wij niet zonder hoop: „Christenen in Nederland, toont uwe belangstelling in ons streven door bij deze feestelijke gelegenheid de Nederlandsche Zondagschool-vereeniging te maken tot eene schuldvrije en tot eene van vreemden onafhankelijke vereeniging.

Wie buiten ons om de noodzakelijkheid en de waarde van zondagscholen willen leeren kennen, wijzen wij bij vernieuwing op het niet van ons uitgegaan en daarom geheel onpartijdig boekje: „Fabriek en achterbuurt.“ Dat uitmuntende geschrift teekent toestanden in al onze groote en, helaas, ook in kleinere steden te aanschouwen, donker en rampzalig genoeg, om wie Jezus liefhebben tot ieder offer wil- lig te maken, dat zoo hemeltergende on- gerechtigheden kan helpen overwinnen. Vermag de zondagschool met haar open Bijbel niet alles, als maar de gemeente haar door gebed, gaven en persoonlijke medewerking meer aan haar ideaal wil helpen beantwoorden, zal zij het rijk der duisternis in de kinderwereld meer en meer zegevierend helpen bekampen en voor het rijk des lichts en des vredes, het rijk van Koning Jezus, doen wijken.

Wat de zondagschool vermag, deelt nog de oude Simeon in een te Edinburg geschied voorval mede. Het is een over- winning, zooals God, die zich uit den

mond der kinderkens lof bereidt, er ons eene menigte geeft aan te wijzen; zooals Hij ze ook aan ons vaderland schenken wilde. De schrijver koos zijn voorbeeld niet uit eigen omgeving, om licht verklaarbare reden, en om gelijke redenen, en te meer daar zijn verhaal door een plaat aanschouwelijk is toegelicht, nemen wij gaarne zijne mededeeling over.

Vóór eenige jaren leefde in Schotlands hoofdstad een man, om zijn ruw en zondig leven algemeen bekend. Zelden opende hij den mond zonder vloek en godslastering in zijn spreken te mengen.

Zijn omgang was alleen met personen, even diep gezonken als hijzelf. Dagelijks was hij dronken, sloeg vrouw en kinderen, en was, in één woord, de schrik van de buurt.

Zoo keerde hij op zekeren zaterdagnacht, na gedronken en gevochten te hebben, in den dierlijksten toestand huiswaarts, ging daar opnieuw als een woestaard te keer, tot hij gekleed op zijn bed in slaap viel en niet ontwaakte vóór op het midden

van den zondag. Zijne eerste woorden waren een met vloeken geuit bevel om meer drank. Zijne arme vrouw, die geen penning in huis had, kon en durfde niets antwoorden, maar verschool zich uit angst voor slagen in een hoek. Zijn dochtertje,

dat zoo pas uit eene zondagschool voor haveloozen was teruggekeerd, waagde het bij den woedenden man tē komen en zeide vleiend: „Vader, wij hebben geen geld en geen eten; maar mag ik eens iets voor u zingen?“

„Ja,“ hernam hij wat kalmer en met bevreemding, „zing op, laat hooren wat gij kunt; maar drank hebben, moet ik.“

Met bevende stem, maar allengs vaster en liefelijker, ving zij aan te zingen:

»O 't is mijn vreugd, dat de Heer in zijn woord
Zegt, dat zijn liefde ook de kinderen hoort;
Ja, dat mijn Heiland mij, hulpeloos kind,
Mij ook kwam zoeken, zelfs mij heeft bemind.
'k Weet nu, dat Jezus mij ook bemint,
Mij ook bemint, — ja, ook mij.»

Toen het meisje met zingen geëindigd had, zeide hij: „Dat is mooi, dat moogt gij nog eens zingen.“

Terwijl het kind haar lied ten tweeden male zong begonnen hem de tranen langs de wangen te biggelen, bedekte hij zijn gelaat met beide handen en snikte einde-

lijk: „Och, Jenny, zoudt gij denken, dat de Heer Jezus mij, slecht mensch, ook nog zou kunnen liefhebben? Zou Hij mij nog kunnen liefhebben?“ En door zijn gevoel overmeesterd, zonk hij op de knieën en bad voor het eerst in zijn leven om vergiffenis en genade.

Het behaagde God het zingen van dat kind te zegenen en het gebed van den veroetmoedigden man te hooren. Tot op dezen dag betoont hij zich een getrouw en ernstig Christen, en is in zijne omgeving een sprekend toonbeeld van den invloed der zondagschool en van het zondagschool-lied.

Nog vóór honderd jaren bestonden er geene zondagscholen.

Toen werd er **één** geopend; en nu, wie kan het aantal over de gansche wereld tellen?

Iedere zondag roept nu millioenen kinderen naar de zondagschool, verspreid over alle landen, van het verste Oosten tot het verste Westen, in Noorden en Zuiden, overal waar de blijde boodschap verkondigd is. Is dit niet eene heerlijke heili-

ging van den Rustdag, dat heugelijk teeken van genade, dat uit het Paradijs den gevallen mensch verzellen mocht, opdat hij nooit vergeten zou, dat de hemelsche Vader hem in zijn val niet verstooten, maar eene eindelijke volkomen verlossing had beloofd?

De Rustdag als ons gebleven onderpand der vervulling van de Paradijsbelofte, en dubbel in beteekenis na Jezus' opstanding uit de dooden, is niet minder voor kinderen dan voor volwassenen eene gave Gods, om ons voor te bereiden voor de blijde sabbatsrust, welke allen, die in Jezus als hun Zaligmaker gelooven, in het Vaderhuis in den hemel wacht.

„Laat de kinderkens tot Mij komen,“ zeide Jezus; en dat woord zegt Hij niet alleen tot menschen, maar ook tot den engel, die als zijn bode des menschen geest afsnijdt, en wie hier op Hem als hun Heiland hoopten, tot zijne vreugde doet ingaan. Voor dien bode het kinderhart zóo te bereiden, dat het, hoe jeugdig ook, in den dood niet meer den koning der verschrikking, maar een vredebode van Jezus

aanschouwt; den Heer reeds in de lente des levens een oogst bereiden, is mede een hoofdbedoelen der zondagschool. O! hoe heerlijk zal het zijn, wanneer daar, om den troon des Lams, in die schare, welke niemand tellen kan, de door de zondagschool den hemel toegebrachten elkander herkennen; wanneer de behouden leerling zijn onderwijzer dank betaalt, en beiden zaaier en maaier zich in de vreugd van den oogsttijd verblijden! Dan zijn er geen eeuwfeesten meer te vieren, want dan zijn al de beloften Gods in Christus vervuld, en het eindelooze Jubeljaar is aangebroken. Daarom, Gode dankende, die ons de overwinning geeft door onzen Heer Jezus Christus, roepe ook het ons wachtend Zondagschoolfeest als eene stem van boven ons toe: „ZIJT STANDVASTIG, ONBEWEGELIJK, ALTIJD OVERVLOEDIG IN HET WERK DES HEEREN, ALS DIE WEET, DAT UW ARBEID NIET IJDEL IS IN DEN HEER!“

De Viering van het Zondagschool-Eeuwfeest.

HOE MEN HET HONDERDJARIG BESTAAN DER ZONDAG-
SCHOOL IN LONDEN HOOPT TE GEDENKEN.

Hoe ernstig de Engelsche Zondagschool-Vereeniging het gedenken van het Honderdjarig bestaan der Zondagschool opvat en op welke wijze zij dit jubileum hoopt te vieren, blijkt uit hetgeen zij daaromtrent reeds heeft openbaar gemaakt. Wij deelen dit ook onzen Nederland-schen vrienden gaarne mede. Het dienaangaande document luidt als volgt:

Onder het patronaat van H. M. de Koningin.
Het Honderdjarig bestaan van Zondagscholen.

ZONDAGSCHOOL-VEREENIGING.

President voor 1880: **SIR THOMAS CHAMBERS,**
 (Griffier der stad Londen.)

Tresorier: **SIR CHARLES REED.**

Vice-Presidenten.

SIR H. M. HAVELOCK	MR. ALDERMAN MC.
(BART.)	(ARTHUR.)
LORD KINNAIRD.	SAMUEL MORLEY.
HENRY LEE.	SIR CHARLES REED.
SIR ROBERT LUSH.	JOSEPH TRITTON.

Het Comité dezer Vereeniging, overwegende dat een zoo gewichtig tijdstip als het Eeuwfeest van het bestaan der Zondagscholen in dit land door **ROBERT RAIKES**, behoort benuttigd te worden om de publieke aandacht te vestigen op deze inrichtingen en op hare heilzame uitwerkselen op den zedelijken en godsdienstigen toestand van het volk in dit en andere landen, neemt zijne maatregelen om het in het jaar 1880 te vieren.

Er worden schikkingen gemaakt tot het houden van een groote Internationale Conventie van Zondagschool-arbeiders en vrienden, te houden in de week aanvangende *Maandag 28 Juni 1880*, waartoe vertegenwoordigers uit alle deelen der wereld zijn uitgenoodigd, van welke vele reeds die uitnoodiging van harte hebben aangenomen. Vele van deze zullen de

Zondagschool-arbeiders vertegenwoordigen die op het vasteland van Europa met deze Vereeniging in betrekking staan.

Eenige der Samenkomsten gedurende deze week zullen gehouden worden in vereeniging met de comités van aanyerwante inrichtingen, die bereids aan de uitnoodiging om zich zoo aan de Zondagschool-Vereeniging aan te sluiten hartelijk hebben gehoor gegeven.

Eén dag zal gewijd worden aan de bijzondere belangen van het Zondagschoolwezen op het vasteland; en het is te hopen dat de onthulling van het bronzen standbeeld van ROBERT RAIKES, dat thans vervaardigd wordt, en op de Thames Embankment zal geplaatst worden, een belangwekkenden indruk zal geven aan de verrichtingen van een anderen dag.

Ten einde deze hoogstgewichtige gelegenheid ten nutte te maken in het wezenlijk en duurzaam belang der Zondagschool-zaak, heeft men zich voorgesteld een Fonds bijeen te brengen van niet minder dan £ 25000 (*f* 300,000) onder de benaming van het Zondagschool-Jubelfonds, om dat voor de navolgende doeleinden te besteden.

- 1°. Het tot stand brengen van een Leeningfonds, om te hulp te komen in het oprichten van Zondagschool-gebouwen, en voor Zondagschool-belangen in het algemeen, door rentelooze leeningen.
- 2°. Het toekennen van geldelijke bijdragen voor gelijke doeleinden als boven, in gevallen waar giften geschikter voorkomen dan terleengevingen.
- 3°. Het schenken van geld tot ondersteuning van het Fonds ter ondersteuning

van Zondagscholen op het vasteland. Dit fonds heeft dringend krachtige ondersteuning noodig, en het is te hopen dat het jubeljaar een nieuwe en wijd-uitstreckende poging moge ten gevolge hebben om over geheel het vasteland inrichtingen tot stand te brengen die voor ons eigen land zoo uitnemend gezegend zijn geweest.

- 4°. Hulp te verleenen bij het oprichten van gebouwen ter gedachtenis van Raikes in de stad Gloucester, de geboorteplaats van den stichter van het Zondagschool-stelsel.

Al de gevers aan het Zondagschool-Jubelfonds zullen recht hebben om het geheel hunner bijdrage of een gedeelte hunner bijdrage voor een of meer der vier hierboven bijzonder genoemde voorwerpen te bepalen.

Alle Vereenigingen, Scholen of bijzondere personen, die £ 100 of meer bijdragen, zullen recht hebben scholen te benoemen tot het ontvangen van leeningen tot het volle bedrag hunner schenkingen, of van giften tot het halve bedrag.

Men wenscht, zoo mogelijk, gelijktijdig in al de kerken een Kollekte te doen houden voor het Jubelfonds, op den tweeden Zondag in Juli 1880.

Bijdragen zoo van bijzondere personen als van scholen worden dringend verzocht, hetzij in eens of verdeeld over twee, drie, vier of vijf jaren.

De Zondagscholen in Londen worden verzocht zich met den Secretaris der afdeling waarin zij gelegen zijn te verstaan, en die in de provinciën met de plaatselijke Vereenigingen.

Alle andere vrienden die Bijdragen inzenden, of nadere inlichting verlangen, gelieven zich te adresseeren aan den heer **AUGUSTUS BENHAM**, Secretaris Penningmeester der Zondagschool-Vereeniging, 56 Old Bailey, Londen, E. C.

WILLIAM GROSER,	} Secretarissen.
AUGUST BENHAM,	
FOUNTAIN J. HARTLEY,	
JOHN E. TRESIDDER.	

Program van het Jubelfeest.

Zondag, 27 Juni. In alle Zondagscholen **Gebod tot God** om zijnen zegen voor de in die opvolgende week te houden Samenkomsten.

Maandag, 28 Juni, voormiddag. — Gekombineerde meeting in de Guildhall onder presidium van den Lord-Major tot **Opening** der werkzaamheden.

Namiddag. — **De achterliggende vooruitgang en de toekomstige uitbreiding van het Zondagschoolstelsel.** — 1. Het gedurende de verleden 100 jaren volbrachte werk: „Wat God gewrocht heeft!“ — 2. Het werk dat te verrichten valt om geheel de jeugdige bevolking onder het zondagschoolonderwijs te brengen: „Er is zeer veel land overgebleven om dat erfelijk te bezitten.“

Dinsdag, 29 Juni, voormiddag en namiddag. — **De staat en vooruitzichten van Zondagscholen op het vasteland van Europa.**

Woensdag 30 Juni, een gemeenschappelijke

samenkomst van zondagschool-leerlingen, onderwijzers en onderwijzeressen en vrienden in Crystal Palace, als wanneer gepaste liederen zullen gezongen worden door een uitgelezen koor in het gebouw, en zoo het weêr het toelaat in de tuinen.

Donderdag 1 Juli, voormiddag. — **De Kerk van Christus in hare verhoudingen tot het Zondagschoolwerk:** „Weid mijne Lammeren;“ „Gaat henen onderwijst alle volkeren.“ — 1. De Zondagschool het beste middel om de Kerk in staat te stellen tot het voldoen aan hare verantwoordelijkheid ten opzichte van het godsdienstig onderwijs der jeugd. — 2. Hoe kan de Kerk voorzien in en beantwoorden aan gepaste werkzaamheid ter bereiking van dit doel?

Namiddag. — **Het Woord van God het bestemde werktuig voor de godsdienstige opvoeding:** „Van kindsbeen af hebt gij de Schriften geweten.“ — 1. De Bijbel als het leerboek der Zondagschool. — 2. Hoe het meer verstandelijk bestudeeren van den Bijbel te bevorderen bij onderwijzers en leerlingen.

Vrijdag 2 Juli, voormiddag. — **De vruchtbare werking der Zondagschool; haar aard en de middelen om die te bereiken:** „Gij die anderen leert, leert gij u zelve niet?“ — 1. De geschiktheid en bekwaamheid der onderwijzers. — 2. De opleiding van onderwijzers tot hun werk.

Namiddag. — **Het groote doel van het Zondagschool-onderwijs:** „Ik heb geen meerder blijdschap dan dat ik hoor, dat mijne kinderen in de waarheid wandelen.“ — 1. Jeugdige godsvrucht; haar aard en hoe zij zich openbaart. — 2. Jeugdige godsvrucht; middelen om die te bevorderen en te versterken.

Zaterdag 3 Juli, namiddag. — Een muzikaal feest door een Zondagschool-koor in de Royal Albert Hall.

Hoe eenstemmig in Londen dit Jubelfeest zal gehouden worden blijkt daaruit, dat er een deputatie gezonden is, bestaande uit afgevaardigden van de Zondagschool-Vereeniging, de Zondagschool-instelling der Engelsche kerk, de Wesleyaansche Zondagschool-Vereeniging en de Vereeniging voor Havelooze scholen, naar den Lord-mayor van Londen om hem uit te noodigen bij de opening van het Jubileum het presidium waar te nemen.

De Lord-mayor heeft niet alleen aangenomen het presidium bij de opening op zich te nemen, maar zelfs daarvoor het Guildhall (de gildenzaal) aangeboden, welk aanbod met blijdschap is aanvaard.

De andere samenkomsten in de week zullen gehouden worden in Exeter-Hall, in de City Road Wesleyan Chapel; Conferentiën over zondagschoolzaken in de Lecture Hall van de Zondagschool-Vereeniging (Old. Bailey), en ten slotte een avondmaalsviering in den Metropolitan Tabernacle onder leiding van Ds. C. H. Spurgeon.

Uit alle oorden der wereld zijn afgevaardigden uitgenoodigd dit Eeuwfeest te Londen te komen vieren. In Amerika en Engeland rekt men met de Zondagscholen. De stoombootmaatschappijen in Amerika zullen degenen die om deze reden naar Engeland gaan, voor veel verminderde prijzen overvoeren. Reeds hebben vele Amerikanen, en onder deze mannen van naam, het comité te Londen van hunne komst verwittigd. Ook

Nederland zal daar vertegenwoordigd worden, en zoo als op de laatste jaarvergadering der Nederlandsche Zondagschool-Vereeniging besloten is, zullen D. V. de door het Engelsche Comité uitgenoodigde bestuurders met den Agent aan de samenkomsten in Londen deelnemen.

Hoe het Honderdjarig bestaan der Zondagschool in Nederland te gedenken.

Ter laatste jaarvergadering der Nederlandsche Zondagschool-Vereeniging werd besloten het beleid daarvan op te dragen aan het Bestuur en bepaald dat het zoo spoedig mogelijk een geschrift zou uitgeven inhoudende het ontstaan der Zondagscholen waarin vermeld zou worden op hoedanige wijze men in Engeland haar honderdjarig bestaan zou gedenken.

Hieraan wordt nu door dit boekske en dit zijn aanhangsel voldaan.

Voor zoover het Bestuur het nu reeds doen kan, deelt het voorts mede dat het besloten heeft om in de maand Juli op nader te bepalen dag te houden een

Conferentie van Zondagschool-Onderwijzers en Onderwijzeressen te Zeist.

De kerk der Broedergemeente is daartoe door haar bestuur welwillend afgestaan. Eerst zullen de afgevaardigden daar mededeelen wat zij in Londen gezien, gehoord en gedaan hebben. Daarna zullen er belangrijke onderwerpen, deels vooraf op

te geven, deels uit het medegedeelde voortvloeiende, besproken worden. Na een gemeenschappelijke maaltijd zal de Samenkomst met eene rede van een bevoegd daartoe uit te noodigen spreker worden besloten.

Over dag zullen de kinderen der Zondagscholen, 's avonds zal het koor der Broedergemeente de feestviering door hun gezang opluisteren.

Intusschen wil het Bestuur, op uitgedrukt verlangen, ook wel een wenk geven hoe met de kinderen in de onderscheiden steden en dorpen dat Honderdjarig bestaan te gedenken. In de eerste plaats zal het een boekje gereed maken, dat den kinderen het ontstaan en de geschiedenis der Zondagschool verhaalt, om op Zondag 27 Juni hun te kunnen worden geschonken. Het boekje zal tegen zeer lagen prijs worden verkrijgbaar gesteld. Ontving het Bestuur de noodige fondsen, het zou zich gelukkig achten het bij tienduizenden voor niet te kunnen verspreiden. Ook zal het Feestzangen uitgeven.

Overigens kan het Bestuur niemand voorschrijven hoe op zijn zondagschool en met zijn leerlingen het jubilé te gedenken. Toch komt het wenschelijk en als aangewezen voor, met al de kinderen op Zondag 27 Juni het gewone zondagschool-uur geheel of gedeeltelijk aan de bespreking van dat onderwerp en gebed te wijden, of wel daarvoor eene afzonderlijke samenkomst te organizeeren. Ieder handele daarin naar goedvinden en omstandigheden.

Sommige onderwijzers vooral in steden zijn gewoon een zomerschen dag te houden met hunne kinderen. Zij zouden dit nú in verband kunnen brengen met het jubelfeest, en dan was het wenschelijk dit zoo veel mogelijk te doen in de

feestweek van 28 Juni tot 5 Juli. Reeds op enkele plaatsen heeft men zulk een uitgaansdag georganiseerd, of is men daarop bedacht. De afdeeling *Delft* van onze Vereeniging geeft daarin een goed voorbeeld, en dat deelen wij daarom hier nog mede, omdat het wellicht voor andere afdeelingen een spoorslag of voorbeeld kan zijn. Ook het Bestuur der afdeeling Amsterdam heeft iets dergelijks in rijpe overweging genomen. Aangenaam zou het zijn, zoo onderscheidene scholen, waar geen algemeen bestuur of afdeeling bestaat zich zochten te combineeren.

Omtrent het plan van de afdeeling Delft vinden wij het volgende in het „Weekblad voor Delft en het Westland“, vermeld.

„De Nederlandsche Zondagschool-Vereeniging besloot op hare laatste jaarvergadering de feestelijke herdenking van dit heuglijk feit zooveel mogelijk te bevorderen, en sedert dien tijd was het ook bij het bestuur der Vereenigde Zondagscholen alhier een onderwerp van overweging, er werd zelfs reeds besloten om D. V. op Maandag 28 Juni a. s. met al de kinderen, ruim duizend in getal, feest te vieren, en wij kunnen er reeds aan toevoegen dat het bestuur zeer voorspoedig was in het vinden van een zeer uitnemend terrein, namelijk het prachtig buitenverblijf „de Werve“ te Rijswijk, met de meeste bereidwilligheid daartoe afgestaan door den Hoog Edel Geb. heer W. A. Baron van Pallandt. Dit buitengoed heeft prachtige bloemperken en lanen, waarvoor een half uur noodig is ze te doorwandelen, vijvers met vlechtwerk omheind en grasvlakten onder een bladeren dak, waar de kleinen zich naar hartelust zullen kunnen vermaken en waar duizend kindermonden

met het vogelenkoor zullen samenstemmen tot lof van hun Schepper!

„Dat voor dergelijke feestviering veler hulp noodig zal zijn is licht begrijpelijk. Besloten werd dat een onderwijzer of onderwijzeres of assistent niet meer dan 20 kinderen voor hunne rekening mag hebben; men kan dus vertrouwen dat elk kind, vooral bij het vervoer per spoor, onder bijzonder toezicht van dezelfde persoon staat. Ook geldelijke hulp zal noodig zijn; reeds sedert eenige weken worden door de kinderen zelf hun snoepcenten in een busje gespaard en waar nu een kleine jongen met fiere houding zegt: „ik geef alles voor het feest,“ waarmee hij bedoelt zijn zeven halve centen die hij van grootmoeder per week krijgt, daar zal het te kort wel worden aangevuld door hen die voor de Zondagschool steeds een open hart en beurs toonden te hebben.“

Wij verblijden ons zeer over de krachtige wijze waarop het Bestuur der afdeeling Delft de zaak aanvat, bidden haar Gods zegen tot wel-slagen toe, en hopen dat door geheel Nederland — zij 't ook op kleiner schaal — soortgelijke feest-viering zal kunnen georganiseerd worden.

Maar wat wij vooral wenschen is: dat door deze feestviering de naam van God verheerlijkt worde, de kinderen een blijvenden, tot dank stem-menden en heiligenden indruk ontvangen en de Zondagschool met hare geestelijke en stoffelijke belangen meer behartiging en ondersteuning bij de gemeente vinde, dan tot nog toe het geval is.

Namens het Bestuur
der Ned. Zondagschool Vereeniging.
T. M. LOOMAN,

Amsterdam,
19 April 1880.

Binnenl. Secretaris.

NEDERLANDSCHE
ZONDAGSCHOOL-VEREENIGING.

*Opgericht in 1866 en Goedgekeurd bij Z. M. Besluit
van 15 November 1874.)*

Honderdjarig bestaan der Zondagschool.

M. M.

In de maand Juli dezes jaars zal het 100 jaar geleden zijn dat de eerste Zondagschool in Engeland werd opgericht.

Die gewichtige gebeurtenis zal in alle oorden der wereld, waar Zondagscholen bestaan, in herinnering worden gebracht; ook aan het Nederlandsche volk, dat aan de Zondagschool zooveel te danken heeft.

Het Bestuur der Nederlandsche Zondagschool-vereening, op hare laatst gehouden jaarvergadering uitgenoodigd de leiding dezer Gedachtenisviering voor ons land op zich te nemen, heeft die taak aanvaard, edoch niet zonder vrees, dat haar daartoe de middelen zullen ontbreken.

Sedert jaren toch gaat onze Vereening gebukt onder een schuldenlast, die thans reeds tot ± f10,000 is geklommen, haar

loodzwaar op de schouderen drukt en eene verlamming te weeg brengt in hare veelzijdige werkzaamheden. Eerst dan zal zij zich aan het hoofd der Eeuwfeestviering kunnen stellen, als die schuld gedelgd is; en gaat dit de krachten van onze in Zondagschool belangstellende vrienden zoo verre te boven?

Bij hoofdelijken omslag over allen die arbeiden en bearbeid worden, hoe luttel zou dan het aandeel zijn dat ieder had bij te dragen. Helaas, dit is niet doenlijk, en daarom bieden wij U thans achterstaande Intekenlijst aan, in de hoop die met uwe en veler inschrijving vereerd te zien.

Zoo worde het Jubelfeest een zegen voor ons Nederlandsche volk in het algemeen, voor de Zondagschool in het bijzonder en door een en ander de naam van onzen nooit volprezen Zaligmaker groot gemaakt.

Namens het Bestuur:

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA, *Pres.*
Sarphatistraat, 90.

T. M. LOOMAN, *Secretaris.*
M. J. Kosterstraat, 12.

A. P. OBERMEIJER, *Penningm.*
's Gravenhekje, 1.

AMSTERDAM, 1 Maart 1880.

